

Sygn. akt II UK 95/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 listopada 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku S. P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o przyznanie emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 listopada 2009 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 9 grudnia 2008 r.,

oddala skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 9 grudnia 2008 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w G. z 26 czerwca 2008 r. i oddalił odwołanie wnioskodawcy S. P. od decyzji pozwanego organu rentowego z 21 marca 2008 r., odmawiającej mu prawa do wcześniejszej emerytury z braku 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Pozwany zaliczył wnioskodawcy do tej pracy okres zatrudnienia jako oczyszczacza odlewów od 1 kwietnia 1968 r. do 3 grudnia 1982 r. w Zrzeszeniu Przemysłu Ciągnikowego -

Zakłady Mechaniczne [...], to jest 14 lat, 8 miesięcy i 3 dni, jednak odmówił uznania do tej pracy okresu niezdolności do pracy od 4 grudnia 1982 r. do 1 września 1983 r. kończącego zatrudnienie wnioskodawcy w tych Zakładach. Sąd Okręgowy zmienił decyzję pozwanego i przyznał wnioskodawcy emeryturę na podstawie art. 32 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach w związku z § 4 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Wskazał na uchwałę Sądu Najwyższego z 27 listopada 2003 r., III UZP 10/03 (OSNP 2004 r. Nr 5, poz. 87), - zgodnie z którą: „Do okresu pracy w szczególnych warunkach, o jakich mowa w § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), wlicza się okresy zasiłku chorobowego w czasie trwania tego stosunku pracy, przypadające po dniu wejścia w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.)” - i uznał, że okres pobierania zasiłków chorobowych w trakcie zatrudnienia wnioskodawcy w czasie zatrudnienia w Zakładach [...] powinien być wliczony do okresu zatrudnienia w warunkach szczególnych. Okres pracy w szczególnych warunkach trwał ponad 15 lat, czyli od 1 kwietnia 1968 r. do 1 września 1983 r. i wnioskodawca spełniał pozostałe warunki emerytury.

Sąd Apelacyjny apelację organu rentowego uznał za uzasadnioną, ze względu na niewłaściwą wykładnię prawa. Wskazał, że zgodnie z § 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. okresami pracy uzasadniającymi prawo do emerytury są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku. Zatem pojęcia okresów pracy i okresów zatrudnienia nie są tożsame. Okres zasiłku chorobowego w czasie stosunku pracy od 1 kwietnia 1968 r. do 1 września 1983 r. winien zostać wliczony do okresu zatrudnienia, jednak nie stanowi okresu pracy w rozumieniu przepisów rozporządzenia (§ 2 i 4). Takie stanowisko wynika również z uchwały Sądu Najwyższego z 27 listopada 2003 r. (III UZP 10/03). Znajduje nadto potwierdzenie w nowelizacji art. 32 ustawy o emeryturach i rentach od 1 lipca 2004

r., którą do tego przepisu dodano ust. 1a pkt 1 wyłączający ze szczególnego stażu ubezpieczeniowego okresy niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Wnioskodawca wykonywał stale i w pełnym wymiarze pracę w warunkach szczególnych w okresie od 1 kwietnia 1968 r. do 3 grudnia 1982 r. jako oczyszczacz odlewów. Do okresu tej pracy nie podlega zaliczeniu okres niezdolności do pracy po 3 grudnia 1982 r. Wnioskodawca wykazał 14 lat, 8 miesięcy i 3 dni pracy w szczególnych warunkach. Niecelowa była ocena zatrudnienia wnioskodawcy w Gminnej Spółdzielni w B. od 18 maja 1965 do 31 lipca 1965 r., gdyż nawet przy uznaniu, że pracował wówczas w szczególnych warunkach to łącznie z pracą w Zakładach [...] nie miałby 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Brak wymaganego okresu pracy nie uprawniał do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

Skarga kasacyjna zarzuciła naruszenie art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach oraz § 2 ust. 1 rozporządzenia poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie. W drugiej podstawie zarzuciła naruszenie art. 233 k.p.c. „poprzez wydanie orzeczenia bez wszechstronnego rozważenia okoliczności sprawy”. Wskazała na istotne zagadnienie prawne - czy do okresu pracy w szczególnych warunkach, o jakich mowa w § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia wlicza się okresy zasiłku chorobowego w czasie trwania tego stosunku pracy, przypadające przed dniem wejścia w życie ustawy z 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent. Skarżący wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o orzeczenie uwzględniające odwołanie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Tylko potwierdzenie założenia skargi kasacyjnej, że okres zasiłku chorobowego nie podlega wyłączeniu z okresu pracy w szczególnych warunkach, nakazywałoby uwzględnić jej wniosek.

Nie można jednak tego stwierdzić z kilku przyczyn.

Przede wszystkim Sąd Najwyższy nie rozpoznaje ponownie sprawy tak jak sąd powszechny, lecz rozpoznaje skargę kasacyjną, co oznacza iż nie wykracza poza zarzuty jej podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Właśnie podstawy skargi z ich zarzutami

nie podważają sedna zaskarżonego rozstrzygnięcia, opartego na przeciwnym twierdzeniu niż w skardze, to jest, że okres zasiłku chorobowego nie mógł być ujmowany jako okres pracy w szczególnych warunkach. Można nawet stwierdzić, że zarzuty skargi odwołują się do przepisów, z których nie wynika norma lub normy, pozwalające zaliczyć do okresu pracy w szczególnych warunkach okresu zasiłku chorobowego w czasie tego zatrudnienia.

Kolejno więc nie ma znaczenia zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. (i tu zapewne skarżącemu chodzi o przepis art. 233 § 1 k.p.c.), gdyż z samej istoty przepis ten dotyczy ustalania faktów i oceny dowodów, stąd nie może być podstawą skargi kasacyjnej (art. 398³ § 3 k.p.c.). Zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. „poprzez wydanie orzeczenia bez wszechstronnego rozważenia okoliczności sprawy” niewiele też mówi. Wszak warstwa faktyczna sprawy nie była sporna, w szczególności okres nieświadczenia pracy przez skarżącego od 4 grudnia 1982 r. do 1 września 1983 r. z powodu niezdolności do pracy (zasiłku chorobowego). Innych okoliczności faktycznych, które byłyby istotne a nie zostały „wszechstronnie rozważone” skarga nie wskazuje.

Negatywna ocena odnosi się również do zarzutów podstawy materialnoprawnej skargi, jako że została ograniczona do przepisów, które nie dotyczą sedna spornego problemu sprawy. Nie można inaczej stwierdzić, gdy skarga poprzestaje na zarzucie naruszenia art. 32 ust. 1 ustawy i § 2 ust. 1 rozporządzenia. Zgodnie z pierwszym przepisem - art. 32 ust. 1 – „Ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1”. Przepis ten dotyczy więc podmiotu uprawnionego do emerytury w wieku niższym niż powszechny, nic natomiast nie mówi, jakie warunki musi spełniać jego zatrudnienie w szczególnych warunkach. Otóż warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 (tego artykułu) przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. Innymi słowy to przepis art. 32 ust. 4 ustawy nie powinien być pominięty w zarzutach podstawy kasacyjnej, aby otworzyć rozważania nad kluczową dla sprawy kwestią, sformułowaną we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jako istotne zagadnienie prawne (wyżej *in extenso*).

Tymczasem w podstawie skargi nie zarzuca się naruszenia również § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia (a więc różnicy okresu zatrudnienia i okresu pracy w szczególnych warunkach). Braku tego nie wypełnia zarzut naruszenia § 2 ust. 1 rozporządzenia. Przeciwnie, uprawnione jest stwierdzenie, iż przepis ten potwierdza wykładnię przyjętą w zaskarżonym wyroku, gdyż zgodnie z nim okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu obowiązującym na danym stanowisku pracy. Od razu więc widać, że chodzi tu o faktyczne wykonywanie pracy, nie dość, że stale to i w pełnym wymiarze, zatem nie o formalne pozostawanie w stosunku pracy. Skoro tak, to tym bardziej formalne trwanie zatrudnienia nie jest wystarczającym argumentem za ujmowaniem (doliczaniem) do okresu pracy w szczególnych warunkach okresu niezdolności do pracy, za który ubezpieczony uzyskał zasiłek chorobowy.

Trzeba przy tym dostrzec, że przywilej emerytalny wynika ze szczególnych (szkodliwych i uciążliwych - art. 32 ust. 2 ustawy) warunków pracy, zatem nie chodzi tylko o potwierdzenie, że rozwiązania wyjątkowe winny być interpretowane ściśle, co zresztą znamienne jest dla regulacji ubezpieczeń społecznych, lecz także o to, że wprowadzenie zakładanego przez skarżącego rozwiązania stanowiłoby wyjątek od wyjątku, który nie miałby przy tym granic, gdyż okresy niezdolności do pracy mogłyby wystąpić wielokrotnie i „zastępować” wymagany okres pracy w szczególnych warunkach, co nie jest założeniem prawidłowym.

Ubezpieczony nie traci okresu niezdolności do pracy w czasie zatrudnienia jako części „stażu emerytalnego”. Rzecz jednak w tym, że już od samego początku wprowadzonej regulacji o wcześniejszej emeryturze za szczególne warunki pracy, rozporządzenie z 7 lutego 1983 r., które to prawo miało realizować wykonywało przepisy art. 53 ust. 2 i 3, a nie art. 11 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników. Jeżeli skonfrontuje się podstawową regułę z art. 53 ust. 2 tej ustawy, stanowiącą, iż za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników stale zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub

otoczenia z art. 11 tej ustawy, to uprawnione jest stwierdzenie, że są to regulacje przedmiotowo odrębne. Na podstawie tego ostatniego przepisu przyjmującego, że okres zasiłku chorobowego był okresem równorzędnym z okresem zatrudnienia, nie można zbudować normy, iż okres tego zasiłku jest również okresem pracy w szczególnych warunkach, gdyż wówczas bezprzedmiotowe byłyby szczególne regulacje nie tylko art. 53 ust. 2 ustawy z 14 grudnia 1982 r., ale także z § 2 ust. 1 w związku z § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r.

Nieco inaczej niż w zaskarżonym wyroku należałoby stwierdzić, że w ocenie prawa do emerytury znaczenie mają przepisy obowiązujące w chwili nabycia do niej prawa. Nie umniejsza to trafności argumentacji odnoszonej również do poprzedniej regulacji oraz orzecznictwa, w tym uchwały Sądu Najwyższego z 27 listopada 2003 r. (III UZP 10/03). W odniesieniu do tej ostatniej uprawniona jest uwaga, że bezpośrednio nie może mieć zastosowania w tej sprawie (art. 390 § 2 k.p.c.), a zatem nie tylko ze względu na inny zakres czasowy i przedmiotowy ocenianej w niej regulacji. Uchwała uznała formalne zatrudnienie jako wystarczająco rozstrzygające problemową kwestię. W ocenie aktualności tej uchwały należałoby mieć na uwadze również nową regulację z art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach, zgodnie z którą przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Ostatecznie jednak wobec tego, że znaczenie ma aktualne prawo materialne, wszak podstawą dalszego stosowania rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. jest przepis art. 32 ustawy o emeryturach i rentach a nie poprzednia ustawa z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników, to wypływa z tego również i ten argument, że okres niezdolności do pracy nie może być okresem pracy w szczególnych warunkach, gdyż jest okresem nieskładkowym (art. 7 pkt 1 lit. a i b ustawy o emeryturach i rentach) i tym samym jego uwzględnienie w stażu emerytalnym jest warunkowane okresem składkowym (z ograniczeniem z art. 5 ust. 2 ustawy do 1/3). Skoro więc okres pracy w szczególnych warunkach bezpośrednio jest okresem takiej pracy, to nie może jednocześnie składać się z okresu niepracy, który jedynie pośrednio i zależnie od okresu zatrudnienia składa się na staż

emerytalny. Wprawdzie zgodnie z art. 6 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r okresy zatrudnienia po ukończeniu 15 lat życia w wymiarze nie niższym niż połowa pełnego wymiaru czasu pracy, jeżeli w tych okresach pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego: chorobowy, macierzyński lub opiekuńczy albo rentę chorobową, to jednak odrębność wykonywania pracy i niewykonywania pracy z powodu niezdolności do pracy jest wyraźna i znacząca, zatem niektóre szczególne rozwiązania, takie jak w art. 11 ust. 1 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników o uznawaniu za okres zatrudnienia także okresu zasiłku chorobowego, czy wskazane wyżej w art. 6 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach zaliczenie tego okresu jako składkowego są wyrazem woli prawodawcy przyjmowania określonych rozwiązań, jednak tylko jako wyjątkowych, gdyż opartych na swoistej fikcji, stąd działającej tylko w zakresie przedmiotu regulacji. Takiego samego przełożenia, czy zrównania okresu zasiłkowego z okresem pracy w szczególnych warunkach ustawodawca jednak uprzednio jak i obecnie nie wprowadził.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji, stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c.